

РОЗДІЛ 8

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-1/47>

ОБ'ЄКТ ПРОТИПРАВНОГО ВПЛИВУ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ

THE OBJECT OF ILLEGAL INFLUENCE ON THE RESULTS OF OFFICIAL SPORTS COMPETITIONS

Анісімов Д.О., викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті на основі дослідження доктринальних джерел та емпіричного матеріалу було визначено безпосередній та додатковий факультативний об'єкт протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань. Вперше запропоновано розглядати об'єкт протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань з позиції суспільних відносин та охоронюваного кримінальним законом порядку відносин між людьми.

В процесі проведеного нами соціологічного дослідження серед 126 респондентів (Дніпропетровська та Запорізька області), які професійно займалися такими видами спорту, як дзюдо, самбо, сумо, бокс, кікбоксинг, пауерліфтинг, комбат дзю-дзюцу, вільна боротьба, волейбол, гирьовий спорт, рукопашний бій, фрі-файт, було отримано такі результати: 67 (53%) опитуваних із загальної кількості в своїй спортивній кар'єрі зустрічали корупційні прояви, 21 (17%) особисто отримували пропозиції корупційного характеру, а 38 (30%) не зустрічали зовсім.

Також на підтвердження актуальності досліджуваної нами тематики варто зазначити, що згідно з єдиним звітом про кримінальні правопорушення по державі Генеральної прокуратури України за період з 2015 по 2019 рік зареєстровано 7 кримінальних проваджень, передбачених ст. 369-3 КК України, двум особам вручено повідомлення про підозру. Відомості про засуджених осіб відсутні. Враховуючи проведене нами соціологічне дослідження та огляд звіту про кримінальні правопорушення по державі Генеральної прокуратури України за весь період існування ст. 369-3 КК України, можемо побачити наявний надвисокий рівень латентності злочинів, передбачених ст. 369-3 КК України на території нашої держави.

Вважаємо, що дослідження змісту об'єкта злочину впливає на вірне вирішення виникаючих питань кримінально-правового регулювання. Це, зокрема, зумовлено у ч. 1 ст. 2 Кримінального кодексу України, де підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України. Так, дослідження об'єкту на цей час, як і раніше, заслуговує особливої уваги науковців кримінально-правової галузі.

Ключові слова: об'єкт, спортивні змагання, протиправний вплив, кримінальна відповідальність, склад злочину.

In this research article, based on a study of doctrinal sources and empirical material, a direct and additional optional object of illegal influence on the results of official sports competitions was identified. For the first time, it is proposed to consider the object of illegal influence on the results of official sports competitions from the perspective of public relations and protected by the criminal law the order of relations between people.

In the course of our sociological survey among 126 respondents (Dnipropetrovsk and Zaporizhzhia regions) who professionally practiced sports such as judo, sambo, boxing, kickboxing, powerlifting, jujutsu, freestyle wrestling, volleyball, kettlebell lifting, hand-to-hand combat and free fight the following results were obtained: 67 (53%) of the respondents out of a total in their sport career have encountered corrupt practices, 21 (17%) have personally received corruption proposals, and 38 (30%) have not encountered at all.

Also, to confirm the relevance of our subject-matter it should be noted that according to unified report on criminal offences in the state of the Prosecutor General's Office of Ukraine, for the period from 2015 to 2019, 7 criminal proceedings under art. 369-3 of the Criminal Code of Ukraine, two persons were given a charge papers. There is no information about sentenced persons.

Considering our sociological research and review of the report on criminal offences in the state of the Prosecutor General's Office of Ukraine for the entire period of existence of art. 369-3 of the Criminal Code of Ukraine, we can see the existing high level of latency of crimes under art. 369-3 of the Criminal Code of Ukraine within the territory of our state.

We believe that investigating the content of the object of a criminal offence is influencing on the correct resolution of emerging issues of legal regulation. It is defined in part 1 of art. 2 of the Criminal Code of Ukraine where the grounds of criminal liability is the commission of a person of a socially-dangerous act which contains the elements of a crime provided for by the Criminal Code of Ukraine. So, today the investigation of the object of crime still deserves special attention of scientists of criminal justice branch.

Key words: object, sports competitions, illegal influence, criminal liability, elements of a crime, crime.

Правильне встановлення об'єкта злочину є важливою теоретичною та практичною проблемою, оскільки від чіткого визначення об'єкта залежить точне встановлення ознак складу злочину та відведення цьому злочину місця в Особливій частині кримінального кодексу. Також велике значення має встановлення об'єкта злочинного посягання і для з'ясування характеру злочину, ступеня його небезпечності для суспільства, правильної кваліфікації та відмежування від інших правопорушень і протиправних дій, оскільки його особливості та властиві йому якості дозволяють якомога повніше розкрити соціально-правовий зміст того чи іншого діяння і його юридичні ознаки [1, с. 101].

3 листопада 2015 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» № 743-VIII від 03.11.2015 (далі – Закон). Цей Закон спрямований на запобігання впливу на результати офіційних спортивних змагань корупційних правопорушень та порушень, пов'язаних з корупцією у сфері спорту. Цим законом було передбачено внесення до Кримінального кодексу України (далі – КК України) статті 369-3 «Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» [2]. Такий крок законодавця вбачає неабияку увагу до питання корупції у сфері спорту.

Під час проведеного нами соціологічного дослідження серед 126 респондентів (Дніпропетровська та Запорізька

області), які професійно займалися такими видами спорту, як дзюдо, самбо, сумо, бокс, кікбоксинг, пауерліфтинг, комбат дзю-дзюцу, вільна боротьба, волейбол, гирьовий спорт, рукопашний бій, фрі-файт, було отримано цікаві результати. Встановлено, що 67 (53%) опитуваних із загальної кількості в своїй спортивній кар'єрі зустрічали корупційні прояви, 21 (17%) особисто отримували пропозиції корупційного характеру, а 38 (30%) не зустрічали зовсім. Результати можемо наочно побачити на рисунку 1.

Так, згідно з єдиним звітом про кримінальні правопорушення по державі Генеральної прокуратури України, за період з 2015 по 2019 рік зареєстровано 7 кримінальних проваджень, передбачених ст. 369-3 КК України, двома особам вручено повідомлення про підозру. Відомості про засуджених осіб відсутні. Враховуючи проведені нами соціологічне дослідження та огляд звіту про кримінальні правопорушення по державі Генеральної прокуратури України за весь період існування ст. 369-3 КК України, можемо побачити наявний надвисокий рівень лагетності злочинів, передбачених ст. 369-3 КК України на території нашої держави.

У зв'язку з тим, що дослідження змісту об'єкта злочину впливає на вірне вирішення виникаючих питань кримінально-правового регулювання, питання дослідження об'єкту на сьогоднішній день, як і раніше, знаходиться на першому плані та не втрачає своєї актуальності як у теорії дослідження, так і у практиці застосування норм кримінального законодавства.

Дослідженням питання об'єкту злочину займалися такі вчені, як В.І. Борисов, С.Б. Гавриш, А.Н. Готін, В.Т. Дзюба, Д.А. Дріль, В.П. Ємельянов, А.Ф. Зелінський, С. Колос, М.Й. Коржанський, В.М. Куц, Ю.О. Кучер, Є.В. Лашук, С.Я. Лихова, П.С. Матишевський, А.Н. Миколенко, А.А. Музика, М.О. Мягков, В.А. Наумов, Г.П. Новосьолов, А.А. Пінаєв, Т.І. Присяжнюк, А.М. Ришелюк, А.В. Савченко, В.Я. Тацій, В.М. Трубніков, Є.В. Фесенко, В.Д. Чабанюк, І.І. Чугунников та інші. В працях зазначених науковців питання об'єкту розглядалося у загальнотеоретичному аспекті. Питанню кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань приділяли такі вчені, як О.Ф. Бантишев, О.С. Бондаренко, Ю.В. Городецький, А.О. Данилевський, К.П. Задоя, О.В. Кришевич, Ф. Неміч, А.В. Савченко, О. Семенюк, В.В. Сокурєнко, А.Б. Старка, Н.М. Ярмиш та інші. Однак, не зважаючи на кількість науковців, які розглядали кримінальну відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань, питання об'єкту в працях останніх відображалось фрагментарно і не було самостійним предметом наукового дослідження. Саме тому мета статті полягає у дослідженні об'єкту протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань.

Згідно з ч. 1 ст. 2 КК України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України. Дослідження такого складового елементу, як об'єкт злочину, заслуговує особливої уваги науковців кримінально-правової галузі.

Ураховуючи те, що ми досліджуємо складовий елемент злочину, насамперед розглянемо питання його складу. Так, у ч. 1 ст. 2 КК України передбачено поняття складу злочину, однак не зазначено, що входить у його структуру. Тому звернімось до теорії кримінального законодавства.

Теорія кримінального права склад злочину визначає як сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують у кримінальному законі таке суспільно небезпечне діяння, як злочин. Складовими злочину є чотири елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, кожний з яких характеризується певними ознаками [3, с. 841].

З латинської «склад злочину» – *corpus delicti*. Фразу *corpus delicti* вперше запровадив італійський криміналіст Farinacius у своїй праці “*Variae quaestiones et communes opiniones*”, виданій у 1581 р. А в 1794 р. Klein переклав це словосполучення дослівно німецькою мовою як *Thatbestand*. Спочатку це поняття було суто процесуальним та означало сукупність речових доказів злочину. За системою загального права зазначене поняття й нині має кримінально-процесуальне значення [4, с. 10].

У радянській кримінально-правовій доктрині вчення про склад злочину вперше найбільш фундаментально було розроблено А.Н. Трайніним. Однак проблема складу злочину й сьогодні залишається однією з найбільш дискусійних у теорії кримінального права. Наприклад, є точка зору, що немає необхідності в такій абстрактній теоретичній моделі, як склад злочину. На думку І.П. Малахова, розкласти подію злочину на окремі складники недоречно і в практичному застосуванні норм кримінального закону склад злочину взагалі не потрібний. Автор пише: «У цілому вчення про склад злочину завело науку в кут. Із галузі знань, що вивчає кримінальне законодавство, покликаної вести боротьбу зі злочинністю, давати законодавцю науково обґрунтовані рекомендації, наука перетворилася на зібрання абстрактних шаблонних побудов, складених з набору чотирьох однотипних елементів: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єктивної сторони, суб'єкта» [4, с. 12].

З твердженням І.П. Малахова ми погодитися не можемо. Вважаємо, що без поділу злочину на складові елементи виникає загроза невірної юридичної кваліфікації злочину, а також передбачуються можливі складнощі під час дослідження наявних кримінально-правових норм.

Рис. 1. Корупційні прояви у сфері спорту в результаті опитування 126 респондентів

Досліджуючи безпосередньо об'єкт злочину, необхідно погодитись, що феномен об'єкта злочину стосується як законотворчості, так і правозастосування. Від його визначення залежить ступінь надійності теоретичного фундаменту вирішення багатьох проблем як Загальної, так і Особливої частин кримінального права [5, с. 196].

Виступаючи системоутворюючим елементом складу злочину, об'єкт дозволяє розкрити соціальну сутність злочину та встановити його суспільно небезпечні наслідки. Крім того, як справедливо зазначають науковці, об'єкт злочину надає можливість виробити підстави й критерії вибору об'єктів кримінально-правової охорони і засобів їх захисту, а також оптимальні правила побудови законодавства про кримінальну відповідальність та кваліфікації злочинів [6, с. 5].

Саме слово «об'єкт» походить від латинського «objectum» – об'єкт, предмет. У філософії воно позначає те, на що спрямована активність (реальна і пізнавальна) певного суб'єкта. Об'єкт не є тотожним об'єктивній реальності, а постає її складником, що перебуває у певному зв'язку із суб'єктом [4, с. 10]. Згідно з словником іншомовних слів об'єкт (від лат. objectus) – предмет пізнання і практичного впливу з боку людини (суб'єкта) [7, с. 396]. Продовжуючи наше дослідження, зазначимо, що в юридичних джерелах, які торкаються проблем об'єкта злочину, надана «вертикальна» класифікація об'єктів. Розрізняють загальний об'єкт, родовий (іноді його називають груповим або спеціальним) та безпосередній. У деяких джерелах простежується інше виділення в класифікаційному ряді ще й видового об'єкта. Вона детально обґрунтована у докторській дисертації М.Й. Коржанського і в низці його публікацій [8, с. 236].

Відповідно до цієї класифікації об'єкт злочину – це суспільні відносини, що поставлені під охорону кримінального закону: загальний об'єкт – це вся сукупність суспільних відносин, що поставлені під охорону кримінального закону; родовий об'єкт – це група суспільних відносин, тотожних або однорідних за своєю сутністю; безпосередній об'єкт – це конкретні суспільні відносини, які охороняються кримінально-правовою нормою [9, с. 202]. Слід також зауважити, що в теорії кримінального права розрізняють три види безпосереднього об'єкта (горизонтальна класифікація) – основний, додатковий і факультативний. Необхідність у такому поділі виникає, якщо один і той самий злочин одночасно зачіпає кілька суспільних відносин [10, с. 83]. Додатковий безпосередній об'єкт може бути двох видів – обов'язковий (необхідний) і необов'язковий (факультативний) [10, с. 84].

У сучасній теорії кримінального права є і дещо інші класифікації об'єктів кримінально-правової охорони. Так, наприклад, В.І. Динека групу близьких суспільних відносин, на підставі яких склади злочинів об'єднуються в самостійні розділи Особливої частини КК України, називає інтегрованим (надгруповим) об'єктом, родовим – групу однорідних суспільних відносин, а видовим – об'єкт, що охороняється однією конкретною нормою КК України. Л.Л. Крутків та О.С. Молодцов поряд з загальним та безпосереднім об'єктом виділяють такі об'єкти: 1) міжродовий як критерій розподілу Особливої частини на розділи; 2) родовий; 3) груповий; 4) підгруповий; 5) видовий [11, с. 389–390].

Ми підтримуємо позицію науковців, яка передбачає «вертикальну» класифікацію об'єктів. До неї входять: загальний, родовий та безпосередній об'єкт. Безпосередній своєю чергою ділиться по «горизонтальній» класифікації на основний, додатковий і факультативний.

Слід зазначити, що, незважаючи на те, що на різних етапах розвитку вітчизняної кримінально-правової доктрини об'єктом злочину традиційно визнавалося те, що потерпає від злочинної дії або бездіяльності чи опиняється внаслідок цього в загрозливому стані, у наукових колах і досі точаться дискусії з приводу об'єкта злочину. Певним під-

твердженням цього є зазначене нижче різноманіття наукових підходів до вирішення цієї проблеми. Відзначимо, що однією з тенденцій сучасної теорії кримінального права є намагання дослідників відійти від традиційного розуміння об'єкта злочину як суспільних відносин, оскільки таке розуміння об'єкта злочину, за їх словами, засноване на абстрактних умоглядних ідеологічних постулатах, штучно запроваджених у дійсність [6, с. 6].

Основні теорії та концепції об'єктом злочину визнають: суспільні відносини (В.І. Борисов, А.Н. Готін, М.Й. Коржанський, Ю.О. Кучер, А.Н. Миколенко, М.О. Мягков, А.А. Пінаєв, А.В. Савченко, В.Я. Тацій, І.І. Чугунников); соціальні цінності (П.С. Магшишевський, Т.І. Присяжнюк, Є.В. Фесенко); соціальні блага (С.Б. Гавриш, А.Ф. Зелінський, В.М. Куц); блага, інтереси і права (В.Т. Дзюба); праввідносини (С.Я. Лихова); блага та суспільні відносини (А.М. Ришелюк); сфери життєдіяльності людей (В.П. Смельянов); соціальну оболонку суспільних відносин (В.М. Трубніков) [5, с. 197]; людина або її суб'єктивні права (Д.А. Дріль, Г.П. Новосолов); правові блага (С.Б. Гавриш, В.А. Наумов) [12, с. 127–128]; те, на що посягає злочин і завдає істотної шкоди (чи створює загрозу її заподіяння) (Є.В. Лашук, А.А. Музика) [4, с. 9]; встановлений порядок (О.Ф. Бантишев, О.М. Костенко) та інші. Більшість із цих підходів не є новими, оскільки були розроблені вітчизняними та зарубіжними криміналістами минулого [6, с. 6].

На цей час у кримінально-правовій науці домінує позиція, згідно з якою об'єктом злочину визнаються суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом. Такий погляд на об'єкт злочину висвітлений у більшості підручників і навчальних посібників із кримінального права та коментарів КК України [5, с. 197]. На цьому етапі дослідження погоджуємося з прихильниками домінуючої позиції, згідно з якою об'єкт визначається як суспільні відносини, що охороняються кримінальним законодавством. Однак ми вважаємо, що ця концепція об'єкту злочину підходить тільки до ч. 1 та ч. 2 ст. 369-3 КК України.

Досліджувана нами кримінально-правова норма розміщується в Розділі XVII, який має назву «злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» КК України. Так, згідно зі ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Розглядаючи зазначений вище розділ КК України, Ю.В. Гродецький та В.І. Тютюгін родовим об'єктом визначають суспільні відносини, що забезпечують нормальну, тобто таку, зміст, характер, межі та порядок здійснення якої визначені законодавством, діяльність державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, інших юридичних осіб публічного, так й приватного права, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [13, с. 273–274].

У зв'язку з тим, що протиправний вплив здійснюється на офіційні спортивні змагання, звернемось до законодавства з метою визначення поняття офіційних спортивних змагань та ставок на спорт. Згідно з Законом офіційні спортивні змагання зазначені як спортивні змагання, передбачені Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, що проводиться уповноваженим організатором спортивних змагань з метою визначення переможців згідно з правилами спортивних змагань для відповідного виду спорту, визнаного в Україні, та положенням (регламентом) про це змагання. Ставки на спорт розглядаються, як будь-яке парі із залученням грошових ставок в очікуванні виграву у грошовому вираженні з урахуванням майбутнього і невизначеного

перебігу подій, пов'язаних з офіційним спортивним змаганням та його результатами.

К.П. Задоя, розглядаючи зміст кримінально-правових заборон, передбачених ст. 369-3 КК України, зазначає, що ця стаття встановлює кримінальну відповідальність за два окремі (автономні) типи суспільно небезпечної поведінки: 1) вплив на результати офіційних спортивних змагань та одержання внаслідок таких діянь вигоди (ч. 1 та ч. 2 ст. 369-3 КК України); порушення заборони розміщення ставок на спорт (ч. 3 ст. 369-3 КК України) [14, с. 147]. О.Ф. Бантишев [15, с. 12] та Ю.В. Гродецький [16, с. 56] розділяють думку К.П. Задоя і погоджуються з поділом ст. 369-3 КК на два окремі склади злочину. Ми своєю чергою підтримуємо позицію зазначених науковців.

Продовжуючи дослідження, зазначимо, що О.В. Кришевич та А.В. Савченко протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань (ч. 1 і ч. 2 ст. 369-3 КК України) вбачають як багатооб'єктний злочин. Якщо його основним безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, що забезпечують правильну (належну) діяльність з приводу формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту, тобто діяльність у сфері спорту в частині невідкупності службових та інших осіб, фінансування їх винятково у порядку, встановленому законодавством, то додатковим факультативним – нормальний розвиток неповнолітніх [17]. Погоджуємося з авторами, що досліджуваний злочин є багатооб'єктним, але вбачаємо додатковим факультативним об'єктом нормальний соціальний розвиток різних груп населення, а не тільки неповнолітніх.

О.С. Бондаренко під безпосереднім об'єктом злочину теж розуміє суспільні відносини у сфері запобігання впливу корупційних злочинів та злочинів, пов'язаних із

корупцією, на результати офіційних спортивних змагань [18, с. 214].

Однак О.Ф. Бантишев дотримується іншої думки. Він вважає, що у складі впливу на результати офіційних спортивних змагань (ч. 1 ст. 369-3 КК України) об'єктом визначається встановлений в Україні порядок проведення офіційних спортивних змагань, а у складі порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ч. 3 ст. 369-3 КК України), об'єктом визначається встановлений порядок розміщення ставок на спорт [15, с. 12–13].

З думкою О.Ф. Бантишева ми погоджуємося лише частково, бо вважаємо, що усе-таки об'єктом ч. 1 та ч. 2 ст. 369-3 КК України є суспільні відносини.

Так, відомо, що у ст. 369-3 КК України міститься склад двох відносно самостійних злочинів. Але ми вважаємо, що концепція «суспільних відносин» до ч. 3 ст. 369-3 КК України не підходить. Свою думку аргументуємо тим, що у ч. 3 ст. 369-3 КК України передбачена кримінальна відповідальність за порушення заборони розміщення ставок на спорт. У цьому разі об'єктом виступає встановлений порядок розміщення ставок на спорт, що відповідає поняттю об'єкта, яке пропонує О.М. Костенко і якого дотримується О.Ф. Бантишев.

З вищезазначеного нами вбачається нагальна необхідність поєднання двох концепцій під час визначення об'єкту злочину ст. 369-3 КК України. Так, об'єктом ч. 1 та ч. 2 ст. 369-3 КК України є суспільні відносини у сфері проведення офіційних спортивних змагань, а об'єктом ч. 3 ст. 369-3 КК України є встановлений порядок розміщення ставок на спорт. Додатковим факультативним об'єктом є нормальний соціальний розвиток різних груп населення. В подальшому вбачається перспективним дослідження об'єктивної сторони протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Костенко О., Ландіна-Виговська А. Поняття об'єкта злочину: дискусію варто продовжити. *Право України*. № 4. 2008. С. 101–104.
2. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 03.11.2015 № 743-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19> (дата звернення 10.01.2020).
3. Мирошниченко Н.А. Конструкція складу злочину та її значення для кваліфікації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2004. Вип. 22. С. 841–844.
4. Музика А.А., Лашук Є.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ, 2011. 192 с.
5. Колос С. Об'єкт злочину у науці кримінального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 196–199.
6. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків, 2006. 256 с.
7. Морозов С.М., Шкарапута Л.М. Словник іншомовних слів. Київ, 2000. 680 с.
8. Шевчук В.В., Охман О.В. Об'єкт злочину за кримінальним правом України. *Універсальні наукові записки*. 2016. № 2 (18). С. 234–239.
9. Чабанюк В.Д., Габро О.І. Об'єкт складу злочину передбаченого ст. 384 КК України. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 200–208.
10. Сухонос В.В. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник. Суми, 2016. 375 с.
11. Чугуников І.І. Об'єкт злочину як підстава для побудови системи Особливої частини кримінального кодексу України. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2010. Т. 9. С. 389–406.
12. Тацій В.Я. Об'єкт злочину. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1 (1). С. 126–143.
13. Тютюгін В.І., Гродецький Ю.В. Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг: загальна характеристика. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 1 (4). С. 272–295.
14. Задоя К.П. Науково-практичний коментар до 369-3 кримінального кодексу України «Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань». *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 2. С. 146–157.
15. Бантишев О.Ф. Кримінально-правова боротьба з корупцією у спорті. *Юрист України: наук.-практ. журнал*. Харків, 2018. № 1 (36). С. 9–13.
16. Гродецький Ю.В. Неправомірна вигода як ознака злочинів, передбачених статтею 369-3 Кримінального кодексу України. *Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції*: зб. Матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Харків: ХНУВС, 2016. С. 54–57.
17. Савченко А.В., Кришевич О.В. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань: проблемні питання кримінальної відповідальності. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 2 (11). URL: <https://www.naiu.kiev.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciynogo-zakonoda-vstva-ukrayini/naukovi-statti-ta-tezi-z-antikorupciynoi-tematiki/savchenko-av-krishevich-ov-protipravnij-vpliv-na-rezultati-oficiijnih-sportivnih-zmagan.pdf> (дата звернення 10.01.2020).
18. Бондаренко О.С. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань: кримінально-правова характеристика. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 213–217.